Массе а мехний пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ЕРА, 29 ноябрь, 1973 шу. • № 142 (5403). • Мах 2 кеп.

РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА МАССАЗАРЧА КОМИССЕШКА

27 ноябре — кастта хургlолчра РСФСР Лакхехьарчра Совета аргlанарча сессеца дувзаденна — депутата С. Н. Сабинеь председателлачул а деш цlкъна заседани РСФСР Лакхехьарчра Совета планово - бюджетни отраслеви комиссей, кагнрхой гlулакхаштен Iалам лорадлера дешаштен йолча комиссей членаш юкъе а болаш.

Заседанне лакъа лаьцар РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумна секретара Х. П. Нешкова, РСФСР министерствайн ведомствайн куьгалхоша, РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумна Российски Федерацие Министрий Советен бежтехкамча болхлоша.

Цу дийнахь а заседани хилар кийчо комиссей. Цар кхоа болабир РСФСР залкъа боахама планаш а хlаьта шиттa 1974 шера пачхьалкхен бюджета а проекташ а 1972 шера Пачхьалкхен бюджет кхоачашъяра хьакхъеъи яьча долкладешка. Планен бюджетей йоагlбоагlаш а, ца разделашка хьалхагlе а хьажа ца цхьана 12 комиссе вlашагlкхетлай РСФСР Лакхехьарча Совета планово - бюджетни отраслеви комиссей, кагнрхой гlулакхаштен Iалам лорадлера дешаштен йолча комиссей членаш юкъе а болаш.

Заседанне лакъа лаьцар РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумна секретара Х. П. Нешкова, РСФСР министерствайн ведомствайн куьгалхоша, РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумна Российски Федерацие Министрий Советен бежтехкамча болхлоша.

Цу дийнахь а заседани хилар кийчо комиссей. Цар кхоа болабир РСФСР залкъа боахама планаш а хlаьта шиттa 1974 шера пачхьалкхен бюджета а проекташ а 1972 шера Пачхьалкхен бюджет кхоачашъяра хьакхъеъи яьча долкладешка. Планен бюджетей йоагlбоагlаш а, ца разделашка хьалхагlе а хьажа

(ТАСС).

ХЬАЙБАЙ ПРОДУКЦИ ЭША МА ЯЛИЙТА

Мехка берригача юрта боахама къаьхьегамхоша санна, хьалхашка датта декъарашт кхета а деш, дуккагlа хьайбай продукташ яха ьынна йоаржашъа Ерригсоюзни яьна юкъе а бахь болх беш хиначу хьайбай республикерча хьайбаш леладеллеш, уьш шера, пятилетка кхоачаш

ПАРТИЙНИ ДЕШАРА ЗАНЯТЕШКАРА

ДЕШАР ВАХАРЦА ДУВЗАШ

Нысаревча пропагандисташта юкъе дикагIчарех лоархIаш ва «Октября 40 шуь яхача совхоза иерттера зоотехник Баркинхоев Батыр. 7—8 шу да по я, бехкто, яхаме партийна поручени яхоначашъю. Университет йыккхачул тIехьаIга ше а хиннах из политшколашка дешаш. Иштта Iоалыь опыт. практика. Шулхула Батыра нинчала хетаи хIинк ше беш боча пропагандисти болх КПСС райкома, обкома йухкхаза белгалдаккхар из Сийлен грамоташа, совгIаташа.

ХIинк шоай совхоза центральни чеэдберча экономически сиадеш школа кхиталдеш ма из. Цу школе лелаш ба совхоза кхиталдо, иерттера — специалисташ, счетни болхлой.

Лалуагlаранта кIоаргlагIа знанеш дургIоле тайпара пIаштIеIхьяккха гIотт Батыр хIара заняти. Цун пIагIарча библиотеке шоатта да юртбовсана экономикаку дола литература, журналаш, брошюраш. Сайойна балхара хьежа шоатта бе болх хул пропагандиста. Цудухьа лостам болашш лелелу по ма гIулакх. Занятеша кIийчо ора шиий лаьрхIа ди я, сахьат а хул пуч.

Теоретически знанеш моттиерча хьалашца юзвара чоагIа цIахьаIкий цун шоай совхоза производственни гIулакхаш хьагойташ йола тайп-тайпара материалаш: боахама къаьст-къаьстара доакхоначаша, подразделенешкара уха сведеней, итогаш, анализаш. Уж пIаккхха а терхал па ешт йиташ по. Совхоза пиртком хадзяша тIехьожам лоаттабаро, эшача новбакъда, ше аьккачоа тIера яргбоацача йиIига шийна дагадьалар яхоачашдар. 1943 шера июле БуIнакски военно - пелотни училище машинистка яхар Дудина. Цигара медицински сестра йолаш летяя часте дIанхар.

Цо йоакхо ен бийрза дукха летчиаш юха тIем тIа бахьб.

Старшина йолаш тIем тIара цIаера Дудина. Цу халача шеташка денна совгIаташ да цун: «За оборону Кавказа», «За победу над Германией» яха медалаш, хIинк ша тIехьаIга ешна «20 лет победы над фашистской Германией» яха медаль я.

Шиъ мараца Петр Степановична Нохч - ГIалгIай АССР Толстой-Юрта яка ера Александра Марковнар, Ухаза колхоза председатель хиъар мар, хIинк по кадрай отдела заведующи йолаш 15 шера болх бир.

Старооргловски юа тIарча оалхазарий фабрика хьайийлаяча пикгуборски пеке баьхи ера Дудина. Котама кIоргIаш лелаеш ер и, юхьхьара. Йоазув-деша хар кIезига долга кхиталъеча цо Назранвоски юрта боахама техникуме хорекпекарин факультете деша яха лаьрхIар.

Из дийца чакхъьяьхъар Дудинас котама кIоргIаш хьалхеча бригадир йолаш. Юхьхьара производстера дисциплина товара терхам тIабахийтар по. кIоргIаш кхера технологи хадзяза тоаеш эргайоаш, къаьстара оасарле лакхъш цоа тIара оалхазарш лелаеча хьалха даттарий мугларшка дIаоот бергаш.

Александра Марковнас шоай опыт юоцаш йоаьх:

— Сона хетачох, со тийна а я, дерриге а кIоргIаш яхийтар фуь харжаргара хьадолалуш долгох. ЛаьрхIе доакхаза режима тIа латтача котамий дика фуь хила леза пикгуборе долар. Дукха белок йола хIама тоссаш кхеньча котама фхаь дика кIоргIаш хилар.

Цхьабакъда, фуна фуь хьахарж эр пох тийна ясне а, цхьа ди дальча котама кIоргIаш хьалхеш ер уж лелаеч тийна да. Хьаьта из дуккха инз я хиннар а эшаш гIулакх да.

Котамашта тосса хIама кийчеш лаьхIа ну гIулакха оттабаш нах ба. КIоргIашта хIама кийчеш езар уж лелаеш я. Хьаьта зен регжим! Хьалхарча деношка 20 сахьата я из. Цуа тIехьаIга хIара кIира масеара дала ах сахьата доалуш. Цун тIехьаIга хIара кIира масеара дала ах сахьата 8—10 сахьатага кхочеш. КIоргIаш йоаь йоаь лелаеш дика аьттув боал, искусственни сердалонга яха еза.

Бакъда, атта баь котама кIоргIаш делаорий кхьяьсам. Дудина бригада кхиталдеш дика лоарлаю шийна гIулаллача декхарх. Дика хьоахамаш доал кхоначу коммуналка Цакаева Нурхжанен пин новкъостамех. Цаг котама кIоргIаш дIа на къастийташ хIлиъера тIаийнача декхарех дика лоарлаеч. Хьаьта 96 процент хIама чоашдаш цар шоай бекъал. Из планарчул дукха лаккагIа я. Хьаьта хIара кIоргIа пийлахьеш буси планиг1а 8 грамм кхета ешна 8,6 грамм дуул тIакхет. Дудина бригаде.

Л. РУДСКИЙ.

СУРТА ТIА: Дудина Александра Марковна.

Автора сурт.

«СЕРДАЛО»

2-тIа оагI. 29 ноябрь, 1973 шу.

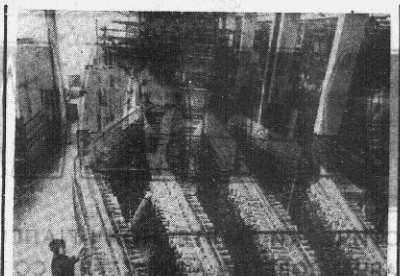

КАЗАХСКИ ССР, Алма-Атински кIузвари дечча фабрика продукци нIйраша чIоагIга хоатташ я.

Производственни задяеш хиъаза хьаьха яхоачашъяр духьа толаме къьосам лоаттабу предприяте коллективо.

Ер шу доладелча денз пла-

ЗАКОНИ ДЫНА ГIУЛАКХАШИ

ВАП мехка советски демократи котъаьлар хьахоакхаш долча бIаьха ангача хIамеш тIа 1973 шера марта XXIV съезда. Иштта РСФСР Программа хьахIакхаъь дыах тешаран пи тешаран гIулакхех хьаштIарг болх бар-ро хьоргIоашаш хилар. Кийча паччахьалкхенахи школа кипазахи дIакъоастара хьакъеъхьара Халкъа Комиссарий Советан, Депутата гIа (1918 шера 23 январе цунна куьг яздаьд В. И. Ленина) аьнад: «Моллагlа ды лелабе е пIаьккха па делабе йиш я хIара гражданашкара».

Советски Социалистически Республикий Союза Конституце 124-ча статья тIа йоаьх: «Гражданин дыах тешаран па тешаран гIулакха шоай хьаштIарг дарж мукъа битар дуьхь СССР-е кийча паччахьалкхенахи школа кипазахи дIакъоастий. Шоай хьаштIарле дыл культан лелае а шоай хьаштIарле дыл дуьхьалара пропаганда е а мукъа ба бергара гражданаш». ССР Союза, союзни автономни республикий суьрхьоргIоастех дыл законодательства СССР йа. кхеъьарча Совета закоио 1958 шера 25 декабре чIоагIъьяьча Лардан тIа аьнад: «Законан судан хьалхашка граждани бокъонаш цхьатера хиларна чакхбоаккхаш е СССР-е правосудин, цар социални тофон, карарча чIулакха хьа мичча бесса дале а, моллагIа къамаи расаш уж бале а, дыах тешаш е па тешиъ бале а». Цунна тIа эгара цхьаьнакъ болхлой адархой социалистически паччахьалкхен гIулакхаш ше маърра хьахьехьай дыха харц уйлаша сакхетам тувлабаьь нана хьакъеъха а. Шиъ цхьаьнатоаллаш болх ды кхайкабе е цхьаькха ды па дархIа, вешта аьъча моллагIа социалист хуьга тайпара атеист хила мукъа па моллагIа. — аьнад. В. И. Ленине. — Дымах тешар аьнна бокъонашта цхьанна тайпара уж къестабелга йаалла мегаргдоалаш дац. Моллагlа тайпа, гражданаша из бале а е ахьабале а бола ды лелабара хьакъеъха хьоахадаран а официальни документаш тIара цIендаь дIадаха дезаш (Соч. бизза гуалам, т. 12, оагI. 143).

Социалистически паччахьалкхен къаьстагамхой дыах тешаран па тешаран шоай хьаштIарг дерриге мукъа а бита, киназ паччахьалкхенахи школа кипазахи дIакъоастарах долча Халкъа Комиссарий Совета Декрето культех долча советски законодательства дарц ше хIинкех тарра, оттаделл, дыах цIе тешаш кхиор хьалха а доакхаш, граждански декхараш кхоначадара тIерабалца цхьанне а йиш па хиларг. Из доаддаме положени я дыах тешаршиъ па тешаршиъ вай пIхьатарра лелаеча гIулакхий критерии.

Агитаторашташ атоистически кхетам лучи йолча кхыча кадрашташ йоаьа еза йина объединенешни дыах тешарийи гIулакхашта бограм уьттабеш долча дика культий хьакъеъхьара законодательства дарцаш.

Дына общество шоай дын Iамалаш цхьана кхоначIар духьа йаIIагIбеттабаца 20 сагал кIезига. гIа бошцеча. 18 шу дамечча, культ, тешар, достам е тоабо цаг йолаш болча дыах тешача граждани моттигера объединени. я. Из общество шиъ гIулакхаш чакхлаха йолаяа йиш ца оттанъча порядкагIа паччахьалкхен органаша цунна регистрация яьлча тIехьаIга мара.

Дын объединени я ны дIаоттача дыах тешарашка йиш я: дына Iамалаш е, ламазаш дарш дына гIулакхаш кхоначашларча юьвленна йола кхы тайпа собранеи яран вIаIIагIбеттабаца: культ лелаерьяраш культа эша гIулакхаш дергдола кхы тайпа нрхI уьттабе е харжа; ламазаш деча цIенаи культа доалаъьарча кхыча хIамаехи пайда эша; культа керте латтараш, ламазаш ду цIа, культа доалаъьара кхыйола хIамаш а тIехьа иштта дын объединенеи исполнительни органаш з дегIирча дуьхьалена долча гIулакхаита дыах тешаршкара ламазаш деча пIагIа шарца шоай разза з хиъа са сатIийна тела хIама гIулар.

Дын объединенеи духовенстван гIулакхашкара дIадехаш доза хIамаш а да советски законодательства тIа. ПартIатта дын гIулакхаш йолаш муьга бу, нагахьа цо общественни порядок па тешаршиъ СССР гражданий бокъонех уж гIертара бецеш.

Дын объединенеи духовната керте латтараш йиш ца дыах тешаршиъ хIинкех де: дынах тешарша мехка паччахьалкхен, культурни, общественни-политически пхьаре дезха лацара тIера база гIертара пропаганда е: паччахьалкхен, общественни, кооперативни учреждениеи предприятеи дын Iамалаш хетачеешин е. Из бина ца йолаш доагIаш дын болыпевишен лийча бокъонаша моттагIаш, гIертара дIакъоастынъ комсомолешка сауьзни балларна е хила цамогIан барашш дегарстIа луIаш дора, дын-культа Iамалаш яра, хIаьта иштта канонехеи прометорешеи дуIаш - Iамалаш дара.

Дын объединенеи культанаш керте латтарашиеи мегиттан дыах тешаршиъ хIинкашца йолаш дын Iамалаш хоачашдеи, тIедерзадаь лелаеш гIулакхаш мара. Цар бокъо ш: йоаш новкъостам Дара кассаи лелае а ши новкъостаца бохар дуьхь хIамаи гIулакхаш гIулакхаи леладе а; къаьстера берий, кагийна пхьаь, кхалнолча дарначаш ду собранеи а хIаьта ишттА оббезбийсаки, литературни, кхъьера, ды хьеха. кхы тайпа собранеи а гулъе, мокхорошни берий майданаи IаIIагIъеIкха, библиотекани интеллигенти хьелеша; экономъе дын Iамалаш перемоненеи е. Далла гIулакхаш дарца дуьхьалена культа здоанеша гонналъа ею йолаш дын шостиеи яра Iоьдлача организацара къаьстта мукъа бокъа бесаш царга доам бе безашш лаь, нагахьа сона уьнненна гIелла жертIа лелаяара ну шостиеи новкъостаеи па йой.

Дынах дола законаш кхоначашлеча кана къаьстта дIоаьрзаеи да хIанз лелаш доам шоай культий дIакъебаца закон эгара дIакхаъьарча аьрIанна дIалоаьйтарах латташ бола, мегаргдоацар дIахIитара шерра лелабу, профилактически болх. Бокъонаш тешаршта, къаьстта а закона дуьхьалара гIулакхаш вIаIIагIдеIкхарца а гонналъа общественносто уж бехке бергбола хьал оттаделла дергдаш.

Дын культех дола законаш-тельство тешлаларех административни уголовни бехк белга оттаделлаш хIара союзни республика законаша.

Административни бехк белга оттаделлаш дын объединенеи культахота ну дын объединенешта Iалала организка регистрация па яйтараш, дын собранеи, шостиеи, культа къийола иеремоеи вIаIIагIъеккара законодательства оттаэь поаьлаеш тешлаяра.

Уголовни бехк бе боагIа дын организацеитеп культа керте латтараш бетна йайлина назагIа ахча дахарах - тIаьд тIадоахалаш бехке барашта; дын культий къаьъьара законодательство кхоачаш ца дара тIаьхьеи дола кхайкаралаш, писмош, листовкаш е документаш дуккха доаяалар духьа кийчаеи е дуккха доаяалар духьа кийчаеи е дуккха доаяалар; нагахьа юкъе хаза гIулакхаш леладараш: общественни порядок тешлаеи йола дын собранеи культа кхийола перемоеш вIаIIагIъеккхаяхаш чакхъяхараш; кхенза барашта ды хьехара заняеи вIаIIагIъеккхарата хIаддаза чакхъяхараш.

Цу тайпара, культех дола советски законодательства, дынах тешареи па тешареи гIулакха дынах тешаеи шоай хIаштIарг ду мукъа а бутаи, дына Iамалаш е царна тоо е иуш, ну цхьаь хIама сна советски гражданий бокъонаш дора е ю, цхьаьна, а тайпара телхалайтаи кхиаз паччахьалкхенахи школа кипазахи дIакъоастара закон.

«Агитатор» яха журнал № 21. 1973 ш. ноябрь.

ШИЙ ПРОФЕССИ ЕЗАР

Сага яхаре цхьадола денош доагIа цIакхха дишлургIоашаш дог чу дувшаш. Уж сайна денош духха хиннаг Грозненски районна Старогрозненски кош тIара оалхазаран леладелча фабрика биргалира Дудина Александра Марковнай. ТIехьабакъда. - цхьа ха йоашшаш дена ди цIакхха дишлургIоашаш дог чу дижад цунна. Цу дийнахьа А. М. Дудинайна лаьхара хьоьхамаш дахарах Къаьхьегама Цечча Байрахка орден еннай.

Цуа тIехьаIга хадзяза ше беча балла ну я йина дIалоаьяло по къььегама денош. Цийг бенна тешам бакъбе - ловча цо цхоачам баьар, ишта я хьалха дена дика тешаш дена хьайоагIача, барт болча коллективе хьоьхамех. Пятилетка кхоаларIа, хоздамбеча цера халкъа боахама плани кхоачашъара толамаш дала декхар оттаду Дудинас шиъ бригада хьалхашка.

Бригадино — тайп-тайдара оамлаш йолаш дика нах чубоагIача коллективе кхиталдо ма; цар оамлах цхьаьнаи гучи я, цхьаьнаи гуча яздина гаьина къайла йоаьх; хIаьта уж сага йенаш, дика гIулакхаш гойтардолаш а хиъраш хIетехкача. Кхиталдо тIалат воалетташ бов. ТIакхха цу болхлочучара гIулакх тоаде дукха та эш. Хьаьта Александра Маркована хьалхарча деношка а коллективна дIанайра. Цатоамаш отташ а шийлера. Бакъда, уж дIадоахар хаза хетабаш па хуьнйташ. ГIалат вахначоа сиббаре, эгIалоп тIехь зоашш кхетам лоза Дудинас. Хьаьта тIехьаIга цох бригадира новкъост хулар.

Дукха кхъьяьнгIат Александра Марковнас бригадирара кхочале. Бера хина тIоагIа йолаш бера ер ца шоатта лоза профессета. Маъачкалински зуьоврачебни школе деша яха хьажар, цььабакъда, конкурсах чакхъяьлиъар. Деша яха ьъттув па бадалах лог деза городе гIолла хьайоагIаш, цIакхха яьъан корах хьакъеъар йоаь кепа тохача машинка тата. ВIалаа йара на хиннар чудесеар: кепатока Iоаначаъь.

Сийлахь - бокхаа Даьхен тIом болаяуш уж кучеаш яькар по. Цу хьалхарча деношке воеиомате яха яьлар из. Бакъда, вIимахрча комиссараша кхамаьа дулелар хоахача йиIига. Цхьа-

«СЕРДАЛО»

2-тIа оагI. 29 ноябрь, 1973 шу.

СИБАРЕГIЕРА КЕРДА УНИВЕРСИТЕТ

ТIОМЕНА культурий захаре доаьхье событи хилар 1973 шера бIаьстен кхье. УьгIара хьайийлаш Советски Союзе этгара къоначу йоаь Тюменски паччахьалкхен университет. Университет хьежлар - Iалъьаьте дукха мехкадьттен гаэи доадалаш хьалбах тахан дерригача дунен тIа бовзаш йолча Тюменски область экономика геттара чIоагIа дергIа. эгара къахIиларг. Алхха ткх цера зоаккхарда чкхъяа 80 миллион тонн совгIа мехкдаьттар. Iалъьаьте дукха Iалама газ. Областе чIоагIа дергIаучака экономикаиеп культурачеи лакха кIалификацеи болх кадраи кийчье лаьхIа я керла лакхера дешара заведеи.

Пхи факультет я Тюменски пачхьалкхен университете: физико-математически, историко - филологически, романо - германски, филологе, химико - биологически, экономико - биологически. УьгIара дешаш вогIа Советски Союза къььабседене дахача къамий дукхха виргIалаш ду Кирова цIерагIча колхоза къььегамхошта.

Озерски поселке чIоагIа доархIаш я лор А. А. Резникова. Из-поселкоь Совета депутат.

СУРТА ТIА: колхоза чкъьярий Зуьнарагlша къамйъа деш я А. А. Резникова.

О. ГАЛУШКО сург.

ТАСС фотохроника.

Аниъа залива берда йисте ягIа Озерски участкови больница Салхалин юрташкарча дикагIйолча больницех цаI я. Цун болхлоша

Тюмень.

ДОХАРГДОАЦА СОВЕТСКО-ИНДИЙСКИ ДОТТАГАЛ

(Нистедолар. Долалур 1-ца оагlо тlа).

Тар бахьан долиш керлача чулоцамца хьалдизад из. (Тlаоаран тох). Кхоанеча вуташ дола тlаьш текх из. Аз дувцар шиъна мехло тlа-тlа дуккхаза шоай студенташ дlа-хьа-хиттар да, искусство дlа-кхье вай берашца лелаю контакташ я, дуккха кхьаьраш да.

Сийлахь - божкхача шин мехка халкъош вlашагlдувзадалийтача тlа-тlа-чулоцамца хоттий хьолгlал, тар шоайла ларгlал, тlаьш кхъера безам, цаl шоллагlчоь хьашт долаш хьлар тайп-тайнарча хьалаюкъ дуккха хькъаьрш да.

Сийлахь - божкхача шин мехка халкъош вlашагlдувзадалийтача тlа-тlа-чулоцамца хоттий хьолгlал, тар шоайла ларгlал, тlаьш кхъера безам, цаl шоллагlчоь хьашт долаш хьлар тайп-тайнарча хьалаюкъ дуккха хькъаьрш да. Шо баьхьадь дерригача дуккха тlарча мапцара гlулакха а це. Ламаст хьаьнга тlулакхашца, хьалхарча ца хуттий тlаьхьа

Доазол дехьара

МАШАРА ДУХЬА ЛЕЛАДУ ГIУЛАКХАШ

1971 шера август бетта Москве дахьа СССР-ан Индемен юкъера машара, доттагIала, цхьана деладеча гIулакхий хьакъехьарча Договоро тIе шинна а паччахьалкхено чIоагIа дехьар тIаийлало экзитте Азен дерригача дунен тIеи машар доттагIабаран чIоагIбараш къхьега. Договора куглгаш кхоча дена Москве хиннача. Иза пхеа-мыер – министра Индира Гандеи советски кулгалхошен бакъду, советско - индийски гIулкхаш толаме дергIахаьин дунен халкъ-пата юкъера дукхаха проблемех хетараш, цхьатарен хилар. Иза шинна белгалдалькхар шин мIетта кулгалеча деятелашта юкъе кастчаста контакташ лелаеш лоархIаме хилар. Кхетадеш да КПСС ЦК Генеральни секретарь Л. И. Брежнев Инде вахара Бакъда лоархIам беш хилар.

Хiинз Европе сацна, Азе а ма-шарера гIулакха аьттув болаш дола хуьцамаш хулаш латт. Цу цхьан хенна Азера дукха проблемаш, иу дакъе цу районечул халкъ кхеранзле чIоагIа Iалашъяра лекхар а тIехьа хIанз а ден повестке латтаин паччахьалкхенана конструктивни гIулакхаш чакхдаа дезаний я.

«Азе кхеллаш вIашт1ехьа1ара шеко йоаьшаш1алаьмате боккхача лоарх1аме я Инди», — белгалдалькхар дукха, ха йоаьшаш КПСС ЦК Генеральни секретарь Л. И. Брежнева. По белгалдалькхар, дунен политиказ юкъе Инде духа маьхьера хIамаш дика хилар а цун лоарх1ам, цеца долчашан, тIа-тIа дукхагIа лакхлургхилар а. Цуьнгахь хила доагIаш хIама да Деле вIашагIкхетара деррига-на дунен тIа уйла тIайохьаштан хьашт1олашш хилар.

Дунен халкъашта юкъера кхоха-кам кIалькбара боккхача лоарх1аме да Советски Союзан Индин сана на йолча дерзаваша цхьана деладу гIулакхаш. Цхьана деладеча цу гIулакхашта лараде дала хано техка доттагIала юкъе долча шин паччахьалкхен юкъера вахара хьашташ.

Машара, доттагIала, цхьана гIулакхаш деладара хьакъехьарча Договоро СССР-ан Инденен юкъера дика гIулакхаш чIоагIлер, уж дIахо дергIадоагIардгIола нахьашш белгалдгIр. «Шинна а мехкан пар хилъашт1ен юкъе чIоагIа маьрша доттагIалаш латтарде», — йоаь Договора хьалхарча статья тIа. Цу тIа шинна а оагIоно белгалдьакхад, кхыча мехкашта дуьхьалдерзадаь цхьакха тайна дезхараш шоашта тIаийла на хилар.

Азен дерригача дунен тIеи халкъий машарен доттагIален гIулакх деза доаьш мез барашна лаьтта кха мах баьб советско - индийски Договора. Азерча машара гIулакх чIоагIа доаттадергIола фактор хиларах тарра дунен халкъашта юкъе кхоабаллаь тIаийлад из.

Советско - индийски Договор дунен империализма а шоай велик-кодержавани уйлаш кхоачашъяр дуьхьа кхоьхьан доаттаран антиимпи-дийски политика чакхъехен гIер-тача пекински Iаьдалий а агрессивни гIулакхаш чакхдаахара на-ьна тIа дIаэттад. Уж Договора дуьхьалдаьлад. Империализма прессен пекински пропагандин цхьан оазагIа Iехар, Москве кхаа-гаш язъаь документ Китайна го-бара тIадерзадаь да яхаш, хIа-та «Жэньминь жибао» яхача газе-тан шиг цIьан статья тIа кIеп-хаштта язадора, советски «социал-империализмн» Индех «тIема цхьаьгIан хьинчаьх договорз даьд яхаш. Иза яздора Яхьа Хана тIема клико куглгаш, США-ся Китаен дукхаха герз телариа хьал-хьеши хIаьта иштта политически гIо деши йола Пакистан Iарбий Милитболлене Израило кхоачашдеш дола дакъа ю хана Аье кхоачашдеш хиннача деношка.

Къьдбехьазаниатски субконтинен-те бакъ гIулакх хотдаьлар. Шиа доIамера Бангладеш демократически паччахьалкхе хьакхлар-ларо, Пакистан Индемен юкъе-ра гIулакхаш дергIадахаро машарен кхерамзленен пайдаиа долча оагIоранах хийлар иу районера гIулакхаш.

Таха доагIамеГара деккар а хинна дIаэттад еронгача Азиатски континенте юкъарча кхерамзлен система хьаьр. Советски Союзо хIаннае а шиа конструктивни предложенеи яьй иу дакъе, хIа-та Инде дIакхоачашъяьй уж Ин-дийски океане машара зона хьа-яра идея хьалха а яьккха.

Деле вIашагIкхетаро новкъост-ало дерзда Азен ерригача планетен чIоагIа машар оттабара шинна а паччахьалкхенаа хьега къа-хьа а дуьхьагIа нийдара. «Дер-ригача дунеи тIа лоарх1аме болча политически деятелана Л. И. Брежневен Индира Гандеи дувларгда. — хьакхайкадир духха ха йоаьшаш Индийски кIаманан кон-гресс яхача доал деча парте генеральни секретара Чандраджит Дева. — вай мехкашта юкъера пхьаий леладу гIулакхаш чIоагIдара денаш а хIаьта иштта, шеко йоаьшаш, дувларгда дерригача дунен тIарча машара дIахо кон-солидации яра нахьаш ар.

Уж деношка индийски прессо духха язду иштта цхьана леладу советско - индийски экономически техническии гIулакхаш дIа-хо дергIадоолладара перспективаш хьакъехьа а. Металлургически машиностроительни промышленность дергIаболлаяра а хIаьта цIьта Индена знача мехкахьаьта продуктех хIайзле а 50 процент совгIа яраша кхоачамбеш йола мехкадьатта доалла мотт1гаш ла-хара а дечча советски новкъостала бокхха лоарх1ам болгад а боаь-кхаш, индийски газетина язду, Советски Союзана деладеча гIу-лакхаша нахьа тIара ца йоаьш-лаш дIахо ахар духха лоттабу кхоьсаш. Индийски къамаи кон-гресс яхача парте программни документаш тIа а цун лидераша яьла заявленеша ч бенгалдьакх-ладаш, «Инде проблемаш кхоачаш-ечIга капиталистически нахьа тIа-уллаш ца хиларо». Цулухьа со-ветски нах лагаьа раьза хинна ба йолаш къьлетама берит ни-дийски доттагIашца шоаш деккъа-хиларах, иу тайпара мехка кхаа-ман лоIам чIоагIбара новкъостал а деш.

Шеррага индийски общественно-ста хьакхайкаду, Инде хьалха Л. И. Брежнева визит доттагIал долча шин паччахьалкхенна юкъе-ра гIулакхаш дергIадоолладара дах-къе керда дика хIамаш каоагIдар-ларца белгалъяр1ойлгах шеи дог тийша хилар.

В. ГЕОРГИЕВ,
АПН комментатор.

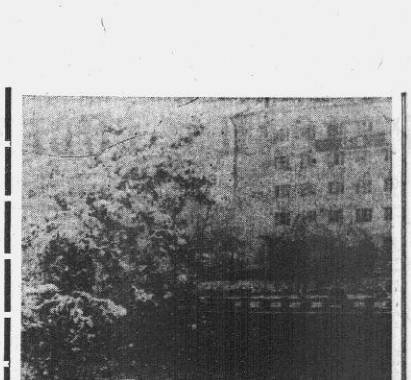

Хьалхара лоа.

С. ТИМЕРГАЕВА фотоснтез.

КОНСАШТА ДИКА ДОАЛ ДУ

Нилтерчни района «Братский» совхозо Идрисова Кемписе кулгал-деча пхеалгIа комсаш хIоена бригадо уьз денношка комсаш еIа, уж лаьтта хIал ехьа, чидуйайаш хIай дилла кхидола дергIга бал-хаш чакхдахьаьл. ХIинз гуьрам бал-хаш чакхдаехара вохрхIлагIга бен-наша новкъостал ден ба уж.

Комсий лаьшш йоIаш къьастта дика къьастт пхеалгIа бригадера-ча Гарчхаева Мовлаьата, Тасуе-на Пальтамата, Аслахаева Малка-ната, Исламирова Любас.

Хiара пайдехьа юкъера дерзъ-хIача 600—700 комсаш гIа воI царех хIанене. Дукха хIама ма эшпаш балха цун норма я иш.

Комсий лаьшш йоIаш йоккха балха опыт хоаьыча дIаранна ихе гаш.

цар гоьхьа пхеалгIа тIерташ къьастта кхоьа болхбо я къьас-ба.

ВоргхлагIга бригада бальна, новъостала пхеалгIга бригаде ба-ха з верхI цар. Цар хьанаре бечу болхо ерригача совхозна торо ух-лийтарша гуразна комсий бесна-машина ду болгаш дикагIйолча аг-ротехнически хаьнаша чакхдаеш.

М. ХУМАДОВ.

* * *

Дика дечаре хIара денаш бIзша пайда а эшаш комсаш дIакъоьлаш болаш Гудермесан районо «Побе-гроэненски» эписовхоза хIинз-гахьой.

Къьастта дика лел комсий гоьша-наш лаьтта1а йоккаре болх Нохч-чийн Мукъаре культалень № 8 йолча комсаш лелаеча бригаде. Кхелина бен ухтаза шоай балха нормаш 130—140 процент кхоа-чашъяьй. Дечеч ба, писала. Зи-мурзаева Маржан, Янгулбаева Инсимат, Балагтхаева Яха, Насу-ханова Аймат, кхыбарш.

Цераз дIа-хIоттаделла из бусиш къьастеш да Ибрагимов Хьасана культалеча № 10 йолча бригада болаьлол я. ШолгIа комсаш лаьтта-гIа йоккаеча сихбен чакхдаеллаш а йоаьлаш. Цун нийса баьнна ба баллаш деш ба цига Минкаилова Бисаре, Сулейманова Яха, Минкаилова Залера, кхыбарш.

З. ЭСАМБАЕВ.

Газета аргIанера номер ираьзъ-ра 30 ноябрь.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

МАССЕХК ТАЙПАРА ЮХЬ ЙОЛА НЕОКОЛОНИАЛИЗМ

XX-ча бIзшерехь дунен тIа шерда хьахIиний шоай лоIамера кхоча итташ паччахьалкхенаш. Империализма колониальни система йохьаш латтача хьалкхиа шоай гуччахьара колониальни гIаьрал лелаеш йолча политика юхь хувцаяца да йоалаш уллар капиталистически державаш. Бакъдар аьлча, цун лаьрдаш хувцаргхлаярах- вIалла кхаьа — уж хьалхагIа шоаш хинчача тайпара йисаб, аьхьан хьисанера империализма дух а санна. Цу политика ну тай-пара кеспа гIиллашца хIинз форма а хинна дIаэттад неокололонизм. Цун теорин поаьхкеш дух-хьашка кийч а чь чакхъяьа болеченай Америка вIашагIкхиайта Штаташ. хIаьта цул тIехьагIа шоашка пIанийеб уж хIинз капиталистически мехкаша а.

1969 шера хинчача коммунистически болхлойн партей йохен халкъашта юкъерча Совещане уьз тайпара чIюхьар неколониализма мотт1ехийн соцесса ц1ена-пал: «Империализмца цу пачча-хьалкхенай суверенитет Iо э хьекхаеш цанна кагдеех экономически договораш тIена - политически пакташ, капитал чура арахьара, бокъонаш пхьатара йола-шоай лона хьалаш уттталара, мах-ташшен валютай курсашен мани-пулеши лелара, цунна тIа чекхъа-ра, «новъостал» ду яхаш тайп-тайпара формаш лелаяра, дунен халкъашта юкъерча финансион организацеша иэз тIаоагIтабара пIаьнаца эксплуатаци ю цу мехкашта.

Экономически методаша нийсса шерра «гIулъяь» тIема - политически седелташ а я цу арсенале: марионеточни режимаш доаьк уттлур, шоашта хьаштдоалаш, йолча правительствашта духьала леладу тайпа балхаш лелаоаттар-ра, къамаита юкъе довнаш дер-кар, тIема бIзшен пекар, иу мехкашка «доброволъяшца» ба яхараш ахийтар, шоай тIехьожам а болаш политически группировкаш вIашагIтехкар, прогрессивни уй-наш йолаш, болча нахьа тIакхет-тар, кхчяраш. Цу бIехача методех пайда эш формалью шоай мукъа-гIа да яхаш доле мехкаш шоай влиянене тар ма ду хьулабаь-лоаттабеча тIехьожамаш кIел лоаттадар, капитализма системана уж юкъера па дахийтар, хьалха хинчача колонеех дунен капитали-стически болхма а дакъа а дах-Iастталар, социализма илеишца йоаржайтар духьа. Цу деррига-нан учреждений сеть па яржийта гIерр империализм.

Политически шоай мукъагIа йолча паччахьалкхений регионалъни объединенеи вIашагIкхо-ка гIертара болча бсзамах шоай гIулакха пайда эца лага йоаьш-ца яккхан империалистически державаша. Цу мехкий экономике кхыча мехкий капитала дукхаха-за а чоро хул регионалъни группировкашца цар дакъа лацара доаьзув оттале, интеграцинойнь буьзамий гIулакхаштта влияни е. кхы-чера. Цун цар шоай гIулакхаш чакхдоахача хаца пицциатор хила а. Цхьана леладу регионалъни гIулакхаш хьаллозш моттитарно монополешка йиш хулийт империа-лизмо лоархIаран хIиллашца хьуледаь лоаттале, шоай продукцин мах,кала яккхарах шоай капитал юкъеаахIитаран аьтгув болашгIа доаь кхаьап вIашагIкхаьа.

Шоай лоIамера кхоначу пачча-хьалкхенашца шоай гIулакхаш этгара хьакха шоашта болча гIой-лен дукха леладу капиталистически державаша. Масала, нагахьа сенна хьалхагIа Африка гIула-кхаита болча Консультативни ко-митета юкъе США Iилмахой, куль-тура, киноза деятелаи хиннабале, хIанз бизнесменаи банкираш вара бен. Цунна тешаш деш да Африка халкъашна пIадекхарата духьала доаллашъеъ а, расистски режимашпара США бухзамаш хьаддаяь тIоагIдеш хьаьр а. Из бакъду США-на «кхоачамболлаш лоньлын йоаьдуьа» 25 африканскн паччахьалкхенна деш дола нов-ъостал сонадеи шоашта гIойле духьагIа йолаш долчи кIезиига паччахьалкхенна деш дола новк